

Drop out in relatie tot schoolbetrokkenheid en levenstevredenheid

Universiteit Leiden

Faculteit Sociale Wetenschappen

Pedagogische Wetenschappen, Orthopedagogiek

Geschreven door:

Janneke Valk

0713139

Juni 2012

Begeleider:

Prof. Dr. P. H. Vedder

Masterproject Drop Out

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding.....	3
Drop Out	4
Schoolbetrokkenheid en drop out	5
Schoolbetrokkenheid, drop out en levenstevredenheid	6
Het onderhavige onderzoek	8
Methoden.....	9
Respondenten.....	9
Meetinstrumenten	9
Procedure	11
Analyses.....	12
Resultaten.....	14
Databeschrijving	14
Schoolbetrokkenheid en drop out	16
Levenstevredenheid en schoolbetrokkenheid	17
Levenstevredenheid en drop out.....	17
Discussie	18
Conclusies.....	18
Implicaties.....	20
Beperkingen.....	20
Suggesties	21
Literatuur.....	22
Bijlage.....	24
Vragenlijst.....	24
Tijdslijnen.....	26

Samenvatting

In dit onderzoek is gekeken naar factoren die mogelijk in verband staan met drop out van leerlingen tussen de 12 en 18 jaar oud die op Rebound hebben gezeten. Er is onderzocht in welke mate schoolbetrokkenheid en levenstevredenheid samenhangen met drop out en hoe deze variabelen zich verhouden tot elkaar. Dit onderzoek is gedaan om meer inzicht te verkrijgen in factoren die drop out mogelijk positief of negatief beïnvloeden. Dit is noodzakelijk om effectieve preventieprogramma's in te kunnen zetten om drop out te verminderen of te voorkomen. Aan dit onderzoek hebben 36 leerlingen, waarvan 24 jongens en 12 meisjes, meegedaan die tijdens schooljaar 2010-2011 of schooljaar 2011-2012 een periode op Rebound hebben gezeten. De leerlingen zaten op het moment van het onderzoek allen in regio Den Haag op school. Uit de resultaten van het onderzoek bleek dat er een relatie is tussen emotionele schoolbetrokkenheid en drop out. Ook bleken emotionele en gedragsmatige schoolbetrokkenheid samen te hangen met levenstevredenheid. Een verband tussen levenstevredenheid en drop out werd niet gevonden.

Sleutelwoorden: drop out, schoolbetrokkenheid en levenstevredenheid

Inleiding

In de Nederlandse kranten en op het journaal leest en hoort men dat het aantal voortijdig schoolverlaters in Nederland daalt. Dit komt mede doordat de regering extra geld heeft ingezet om dit probleem terug te dringen (Van Yperen, 2009). Eén van de maatregelen die genomen is om drop out (vroegtijdig schoolverlaten) terug te dringen is het oprichten van Rebound instellingen. Sinds 2005 zijn deze instellingen ontstaan. Rebound is bedoeld om leerlingen waarbij het grensoverschrijdend gedrag op school escaleert, tijdig bij te sturen. Het programma van Rebound duurt minimaal zes weken tot maximaal dertien weken en richt zich op voortgang van het schoolprogramma en verbetering van het gedrag. Het programma wordt gevolgd tijdens schooltijden op een centrale voorziening, buiten de eigen school. Ouders en school worden hier intensief bij betrokken. Het doel van Rebound is terugkeer van de leerling naar de eigen klas. Als dit doel niet haalbaar is, moet de verwijzende school zelf voor een passend alternatief zorgen (Samenwerkingsverband Zuid-Holland West, 2011). Uit onderzoek blijkt echter dat 52% van de reboundleerlingen niet meer terugkeert naar de school van herkomst, maar wordt overgeplaatst naar een andere school, een andere vorm van

onderwijs of alsnog uitvalt (Van der Steenhoven & Van Veen, 2010). Er is nog geen onderzoek verricht naar hoe het deze leerlingen nadien is vergaan. De vraag blijft dus bestaan of de maatregelen van de overheid om drop out terug te dringen effect blijven hebben op langere termijn. Onderzoek naar mogelijke factoren die drop out beïnvloeden blijft noodzakelijk om meer inzicht in dit probleem te verkrijgen, zodat er preventieve maatregelen genomen kunnen worden.

Drop out

Er bestaan veel verschillende definities van drop out. Het kan worden gedefinieerd als het einde van het meer algemene proces van het niet betrokken zijn bij school, dat vaak al begint bij aanvang van school en waarbij de leerling gedurende dit proces zijn interesse verliest in wat de school hem te bieden heeft (Ensminger, Lamkin & Jacobson, 1996).

Dropout kan worden verdeeld in drie verschillende types: 'de stille drop outs'. Dit zijn leerlingen die eerder hoge niveaus van schoolmotivatie lieten zien. Deze leerlingen hadden ook gelijkwaardige of soms zelfs betere gedragsmatige en psychologische profielen dan de gemiddelde leerling. Het tweede type drop out zijn de 'onaangepaste drop outs'. Deze leerlingen hebben ernstige problemen op school en ook ernstige psychosociale problemen. Het laatste type zijn de 'niet bij het leren betrokken en slecht presterende drop outs'. Deze leerlingen zijn in sterke mate ongemotiveerd op school maar laten nog geen sociaal-emotionele en externaliserende problemen zien (Janosz, LeBlanc, Boulerice & Tremblay, 2000). Uit dit onderscheid blijkt dat drop out zowel te maken kan hebben met problemen op school als met psychosociale problemen. Daarom wordt in het onderhavige onderzoek gekeken of er verbanden zijn tussen schoolbetrokkenheid, levenstevredenheid en drop out. Onderzoek naar factoren die mogelijk positief of negatief samenhangen met drop out is belangrijk omdat de gevolgen van drop out ernstig kunnen zijn. Leerlingen die uitvallen op school kosten de staat ten eerste erg veel geld omdat deze leerlingen een groter risico hebben op psychologische klachten en werkloosheid. De leerlingen zelf lopen ook het risico om minder te gaan verdienen omdat ze geen diploma hebben. Bovendien is het risico groter dat ze in aanraking komen met de politie door drugsgebruik, alcoholmisbruik of criminaliteit (Doland, 2001; Harlow, 2003; Sum, Khatiwada, Pond, Trub'skyy, Fogg & Palma 2003). Als er meer inzicht wordt verkregen in welke factoren drop out beïnvloeden, kan deze kennis preventief op scholen ingezet worden om (herhaalde) drop out te voorkomen.

Schoolbetrokkenheid en drop out

Schoolbetrokkenheid is de mate waarin je betrokken bent bij de schoolse activiteiten. Fredericks, Blumenfeld en Paris (2004) onderscheiden drie verschillende typen van schoolbetrokkenheid. Het eerste type is *gedragmatige betrokkenheid*. Dit is de betrokkenheid bij schoolse en sociale activiteiten en het wordt als cruciaal gezien om positieve schoolresultaten te kunnen behalen. Voorbeelden van gedragsmatige betrokkenheid zijn het gedrag in de klas en aandacht voor de les. Het tweede type is *emotionele betrokkenheid*. Hierbij gaat het om positieve en negatieve reacties op leraren, klasgenoten, vakken en de school. Emotionele betrokkenheid dient om banden met de school te creëren en het beïnvloedt ook de bereidheid om schoolwerk te doen. Het derde en tevens laatste type is *cognitieve betrokkenheid*. Hierbij gaat het om de bereidheid om te investeren in school. Dit betekent onder andere dat een leerling bereid is om de moeite te doen die nodig is om complexe ideeën te begrijpen en om moeilijke vaardigheden aan te leren. Bij deze vorm van betrokkenheid gaat het erom dat een leerling het nut ervan inziet om naar school te gaan. Het onderscheid van schoolbetrokkenheid in deze drie verschillende typen is van belang in het onderhavige onderzoek, omdat als er een verband wordt gevonden tussen schoolbetrokkenheid en drop out, er meer inzicht kan worden verkregen of dit vooral te maken heeft met gedragsmatige, emotionele of cognitieve factoren.

Het niet betrokken zijn bij school op jonge leeftijd kan drop out op latere leeftijd veroorzaken. Bovendien heeft het niet betrokken zijn bij school een sterke samenhang met probleemgedrag. Drop out is een significante mediator voor het effect van het niet betrokken zijn bij school op jonge leeftijd op serieuze gewelddadige criminaliteit, officieel politiecontact, problematisch alcohol gebruik en problematisch drugsgebruik (Henry, Knight & Thornberry, 2012).

In bovengenoemde studie is de relatie tussen drop out en de verschillende typen van schoolbetrokkenheid niet onderzocht. Er is geen eenduidig antwoord te geven of alle typen van schoolbetrokkenheid ook drop out kunnen voorspellen. Uit een onderzoek uit 1997 (Janosz, LeBlanc, Boulerice & Tremblay, 1997) bleek dat alle vormen van schoolbetrokkenheid voorspellers zijn van drop out. In 2009, echter, kwamen Archambault, Janosz, Fallu en Pagani tot een andere conclusie: er werd wel een verband gevonden tussen alle typen van schoolbetrokkenheid en drop out, maar alleen gedragsmatige betrokkenheid kon drop out voorspellen. De verklaring hiervoor is waarschijnlijk dat het gedragsmatig niet betrokken zijn bij school, zoals ongehoorzaam zijn of niet opletten, zichtbaar gedrag is dat ook bestraft kan worden door leraren. Dit kan bij de leerling leiden tot nog meer negatieve

percepties aangaande het onderwijs. Uiteindelijk kan dat leiden tot daadwerkelijke drop out. Emotionele en cognitieve betrokkenheid zijn moeilijker te meten omdat deze typen minder zichtbaar zijn bij de leerling. Gesteld wordt dat de specifieke invloed van emotionele en cognitieve betrokkenheid op drop out misschien gemedieerd wordt door gedragsmatige betrokkenheid. In onderhavige studie wordt verondersteld dat het niet betrokken zijn bij school psychologisch begint. Afname van interesse, motivatie en een gebrek aan bereidheid om te leren zou vervolgens kunnen leiden tot vervreemding van school en vervolgens tot misdragingen (het gedragsmatig niet betrokken zijn). Deze misdragingen zouden ten slotte kunnen leiden tot drop out. Er is verder onderzoek nodig om deze verbanden daadwerkelijk vast te kunnen stellen.

Nadat jongeren school hebben verlaten, kan het zijn dat zij na een periode thuis gezeten te hebben, weer terug op school komen. De vraag is wat dit voor gevolgen heeft voor hun schoolbetrokkenheid. In dit onderzoek zal getracht worden de volgende onderzoeksvraag te beantwoorden: *Is er een verschil in schoolbetrokkenheid bij leerlingen tussen de 13 en 18 jaar oud die wel en leerlingen van dezelfde leeftijd die niet een tijdlang thuis hebben gezeten?* Hierbij is de hypothese dat er een negatief verband gevonden zal worden tussen eerdere drop out en de mate van schoolbetrokkenheid op dit moment. Daarbij wordt verwacht dat dit verband het sterkst is tussen eerdere drop out en emotionele en cognitieve betrokkenheid. Deze vormen van schoolbetrokkenheid zijn psychologisch van aard. Emotionele betrokkenheid doet vooral een beroep op de band die de leerling heeft met school, leraren en klasgenoten (Fredericks, Blumenfeld & Paris, 2004). Als een leerling een tijdje thuis heeft gezeten en weer opnieuw moet beginnen is het aannemelijk dat de leerling niet meteen een band met de school, leerkrachten en leerlingen heeft. De leerling heeft al ervaring met drop out en kan daardoor ook negatief beïnvloed zijn wat betreft motivatie en bereidwilligheid om weer aan de slag te gaan (cognitieve betrokkenheid).

Schoolbetrokkenheid, drop out en levenstevredenheid

Levenstevredenheid kan worden gedefinieerd als “een cognitieve beoordeling door personen zelf van de algehele kwaliteit van het leven op basis van eigen standaarden” (Pavot & Diener 1993). Bij volwassenen is levenstevredenheid een voorspeller voor positieve uitkomsten in het leven. Ze leven langer, zijn beter bestand tegen ziektes, voelen zich beter en verdienen meer geld dan volwassenen met een lagere levenstevredenheid. Ook hebben mensen met een hoge levenstevredenheid meer positieve sociale contacten, zijn meer tevreden met hun baan, hebben een hogere productiviteit en hebben minder vaak te maken met psychopathologie

(Lyubomirsky, King & Diener, 2005a).

Middelbare schoolleerlingen die tevreden zijn met hun leven vinden vaker dat school belangrijk is voor hun toekomst en voelen zich ook meer verbonden met school dan leerlingen die minder tevreden zijn met hun leven. Levenstevredenheid staat dus in een positief verband met cognitieve en emotionele schoolbetrokkenheid. Cognitieve betrokkenheid is andersom ook een voorspeller voor meer levenstevredenheid. Leerlingen die hoopvol gestemd waren over de toekomst en ook dachten dat school nuttig was hun toekomst, lieten meer levenstevredenheid zien gedurende het schooljaar. Een verband tussen levenstevredenheid en gedragsmatige schoolbetrokkenheid werd niet gevonden (Lewis, Huebner, Malone & Valois, 2011). Frisch en collega's (2005) concludeerden in hun onderzoek wel dat een lagere levenstevredenheid voorspellend was voor het gedragsmatig niet betrokken zijn bij school en drop out.

Voortijdige schoolverlaters zijn vaker depressief en minder tevreden met hun leven in hun late adolescentie. Het is echter zo dat dit verband wegvalt als de adolescenten volwassen zijn geworden. Klaarblijkelijk is er dus slechts een korte termijneffect van drop out op levenstevredenheid. Dit effect blijft op de lange termijn niet bestaan. Er wordt dan geen verschil meer gevonden wat betreft levenstevredenheid tussen mensen die wel en mensen die geen diploma hebben. Vooral support van ouders en leeftijdsgenoten bleken een beschermende factor te zijn op latere leeftijd tegen een lagere levenstevredenheid (Liem, Lustig & Dillon, 2010). Naar aanleiding van bovengenoemd onderzoek rijst de vraag op hoe de levenstevredenheid van leerlingen zich ontwikkelt nadat zij een tijdlang thuis hebben gezeten, maar daarna wel weer naar school gaan. Zijn zij dan ook minder tevreden met hun leven, waardoor er kans is op herhaalde drop out?

Er zijn in totaal drie vragen die beantwoord moeten worden in het kader van dit onderwerp. Ten eerste: *Is er een verband tussen levenstevredenheid en schoolbetrokkenheid bij leerlingen tussen de 13 en 18 jaar die op Rebound hebben gezeten?* Deze vraag is van belang omdat er nog geen eenduidigheid bestaat over de eventuele relatie tussen levenstevredenheid en de verschillende vormen van schoolbetrokkenheid. De hypothese is dat er inderdaad een positief verband is tussen levenstevredenheid en cognitieve en emotionele betrokkenheid. Zoals in eerder onderzoek is aangetoond, is het aannemelijk dat leerlingen die een positieve band hebben met school, leerkrachten en leraren en ook geloven dat school nuttig is voor hun toekomst, een betere levenstevredenheid zullen hebben (Lewis et al., 2011). Daarnaast is ook de hypothese dat er een negatief verband bestaat tussen het gedragsmatig niet betrokken zijn bij school en levenstevredenheid. Omdat negatief gedrag zoals

onoplettendheid in de klas of ongehoorzaamheid vaak bestraft wordt, is het aannemelijk te denken dat de leerling steeds negatiever tegenover school komt te staan (Archambault et al., 2009). Omdat school een aanzienlijk deel uitmaakt van het leven van een jongere is de verwachting dat de levenstevredenheid minder wordt.

De tweede vraag die gesteld wordt is: *Is er een verschil in levenstevredenheid waar te nemen bij leerlingen die op Rebound hebben gezeten tussen de 12 en 18 jaar voorafgaand aan hun drop out en na hun drop out?* De hypothese hierbij is dat leerlingen voorafgaand aan hun drop out een lagere levenstevredenheid hebben dan na hun drop out. Het blijkt dat een lagere levenstevredenheid voorspellend is voor drop out (Frisch et al., 2005). In de studie van Liem et al. (2010) wordt gesteld dat de levenstevredenheid van vroegtijdig schoolverlaters ook lager is na de drop out. In bovengenoemd onderzoek was er bij deze leerlingen echter geen sprake van terugkeer naar school. In huidig onderzoek is dat wel het geval en bovendien hebben alle leerlingen het programma van Rebound gevolgd dat mogelijk ook een positieve invloed heeft gehad op hun kijk op het leven en de toekomst.

De derde vraag die tenslotte gesteld wordt is: *Verschilt de levenstevredenheid van dropout-leerlingen tussen de 13 en 18 jaar voorafgaand aan hun drop out met die van leerlingen in dezelfde leeftijd die niet uitgevallen zijn op school?* Verwacht wordt dat leerlingen die niet uitgevallen zijn op school een hogere levenstevredenheid hadden dan leerlingen die wel uitgevallen zijn op school. Een lagere levenstevredenheid is namelijk een voorspeller voor drop out (Frisch et al., 2005).

Het onderhavige onderzoek

In dit onderzoek wordt bekeken of er verbanden gevonden kunnen worden tussen schoolbetrokkenheid, levenstevredenheid en drop out. Daarbij is een dropout-leerling een leerling die langer dan tien dagen thuis heeft gezeten. Het is aannemelijk dat drop out vaker voorkomt bij reboundleerlingen dan bij reguliere leerlingen, omdat deze leerlingen allen escalerend grensoverschrijdend gedrag op school hebben vertoond. Daarom wordt het onderzoek ook verricht onder jongeren die op Rebound hebben gezeten.

Omdat drop out ernstige gevolgen kan hebben is het belangrijk om inzicht te verkrijgen in de factoren die samenhangen met drop out. Het blijkt al uit eerder onderzoek dat een lagere schoolbetrokkenheid en lagere levenstevredenheid inderdaad kunnen leiden tot drop out (Frisch et al., 2005; Henry et al., 2012). Om effectieve preventie maatregelen te kunnen nemen is het echter nodig dat er specifiek naar de invloed van schoolbetrokkenheid op drop out gekeken wordt. Daarom wordt in dit onderzoek onderzocht of er een verband is

tussen de gedragsmatige, emotionele en cognitieve component van schoolbetrokkenheid en drop out. Daarnaast wordt gekeken of levenstevredenheid samenhangt met schoolbetrokkenheid en drop out .

Methoden

Respondenten

Aan dit onderzoek hebben 36 leerlingen meegedaan die tijdens schooljaar 2010-2011 of schooljaar 2011-2012 een periode op Rebound hebben gezeten, waarvan 66.7 % jongens en 33.3 % meisjes. De leerlingen zaten op het moment van het onderzoek allen in regio Den Haag op school. Reboundleerlingen zijn benaderd omdat het aannemelijk is dat onder hen drop out voorkomt. Op het moment van de tweede meting waren de leerlingen tussen de 13 en 18 jaar oud. De gemiddelde leeftijd van de leerlingen was 15.1 jaar ($SD = 1.28$). Van 29 van deze leerlingen is er ook een eerste meting gedaan, waarvan 61.0 % jongens en 39.0 % meisjes. De gemiddelde leeftijd van deze leerlingen tijdens de eerste meting was 13.8 jaar ($SD = 1.07$). Van de 36 leerlingen is 72.2 % geen thuiszitter geweest tijdens de periode van september 2010 t/m april 2012 en 22.2 % wel. Van 5.6 % van de leerlingen is niet bekend of zij in deze periode een thuiszitter zijn geweest.

Meetinstrumenten

Om de variabele 'drop out' te meten is gebruikt gemaakt van een tijdlijn van het schooljaar 2010-2011 en een tijdlijn van het schooljaar 2011-2012. Op deze tijdlijn konden de leerlingen aangeven wanneer en hoe lang zij op een bepaalde school hebben gezeten, in welke periode zij op Rebound hebben gezeten en of er sprake was van thuiszitten tijdens een periode langer dan tien dagen. Om de variabelen 'levenstevredenheid' en 'schoolbetrokkenheid' te meten is er gebruik gemaakt van een Nederlandse vertaling van de Satisfaction With Life Scale (Diener, Emmons, Larsen & Griffin, 1985) en een Nederlandse vertaling van de School Engagement Scale (Fredericks, Blumenfeld, Friedel & Paris, 2005).

Satisfaction With Life Scale.

De Satisfaction With Life Scale (Diener et al., 1985), hierna genoemd SWLS, meet de algehele levenstevredenheid, dus niet de tevredenheid over specifieke domeinen zoals gezondheid, huwelijk of baan. De vragenlijst bestaat uit vijf items in de vorm van stellingen. Er zijn vijf antwoordmogelijkheden: 'helemaal oneens', 'een beetje mee oneens', 'weet niet/neutral', 'een beetje mee eens' of 'helemaal mee eens'. Een voorbeeld van een stelling

uit de SWLS is: “Op de meeste punten is mijn leven bijna perfect”. Er kunnen met deze vragenlijst maximaal 25 punten gescoord worden. Hoe lager de score, hoe lager de levenstevredenheid. De testduur is minder dan vijf minuten.

In Nederland is een studie gedaan naar de toepasbaarheid van deze schaal in de Nederlandse cultuur (Arrindell, Heesink & Feij, 1999). De conclusie van dit onderzoek is o.a. dat de gemiddelde score van een Nederlandse jong- volwassene op deze lijst ongeveer gelijk is aan de gemiddelde score gerapporteerd door Pavot en Diener (1993). De interne consistentie van de vragenlijst is goed te noemen (*Cronbach's α* = .82). Deze Cronbach's alfa werd ook bij de tweede meting gevonden. Dit duidt op een goede betrouwbaarheid. Daarnaast werd geconcludeerd dat de constructvaliditeit voldoende ondersteund wordt. Tenslotte bleek ook de predictieve validiteit van de SWLS voldoende te zijn, aangezien er zoals verwacht een samenhang is met indicatoren van o.a. gezondheid, dysforie en neuroticisme. Over het algemeen wordt deze vragenlijst beoordeeld als een valide en betrouwbaar meetinstrument (Arrindell et al., 1999).

School Engagement Scale.

De School Engagement Scale (Fredericks et al., 2005), hierna te noemen SES, meet de mate van schoolbetrokkenheid. Daarbij maakt deze schaal een onderscheid tussen de drie verschillende typen van schoolbetrokkenheid: gedragsmatige betrokkenheid, emotionele betrokkenheid en cognitieve betrokkenheid. De SES was nog niet vertaald vanuit het Engels naar het Nederlands. Drie masterstudenten Pedagogische Wetenschappen hebben afzonderlijk de verschillende items van de vragenlijst vertaald naar het Nederlands en met elkaar vergeleken. In overleg is besloten wat de beste vertaling was. Hierna hebben twee onafhankelijke personen, de in het Nederlands vertaalde items weer terugvertaald naar het Engels. Er waren een aantal items die anders waren terugvertaald dan de oorspronkelijke items van Fredericks. Door de drie studenten is nogmaals gekeken naar de items om na te gaan of de vertaling naar het Nederlands moest worden herzien. Hierna is de huidige vragenlijst vastgesteld (zie bijlage).

De SES bestaat uit 19 items in de vorm van stellingen. Er zijn vijf antwoordmogelijkheden: ‘helemaal oneens’, ‘een beetje mee oneens’, ‘weet niet’, ‘een beetje mee eens’ of ‘helemaal mee eens’. Stellingen 2, 5 en 7 zijn negatief geformuleerd. De eerste vijf stellingen meten gedragsmatige betrokkenheid. Een voorbeeld van een stelling die gedragsmatige betrokkenheid meet is: “Ik houd me aan de regels op school”. Stelling 6 tot en met 11 meten emotionele betrokkenheid. Een voorbeeld van een stelling die emotionele betrokkenheid meet is: “Ik vind het leuk om op school te zijn”. De laatste stellingen, stelling 12 tot en met 19

meten cognitieve betrokkenheid. Een voorbeeld van een stelling die cognitieve betrokkenheid meet is: “Als ik een boek lees, stel ik mezelf vragen om er zeker van te zijn dat ik begrijp waar het over gaat”. De totale schoolbetrokkenheid score bedraagt maximaal 95 punten, de gedragsmatige betrokkenheid score bedraagt maximaal 25 punten, de emotionele betrokkenheid score bedraagt maximaal 30 punten en de cognitieve betrokkenheid score bedraagt maximaal 40 punten. Hoe hoger de score op de totaalschaal en de verschillende subschalen, hoe hoger de schoolbetrokkenheid. De testduur is ongeveer vijf minuten (Fredericks et al., 2005).

De betrouwbaarheid en validiteit van de drie verschillende subschalen is onderzocht. Er zijn twee metingen gedaan. Bij de eerste meting, bestond de steekproef uit 661 leerlingen uit de derde, vierde en vijfde klas van vijf verschillende scholen uit Chicago, Milwaukee en Detroit. Bij de tweede meting bestond de steekproef uit 294 leerlingen uit de vierde en vijfde klas van drie scholen uit Chicago en Milwaukee. De interne consistentie van de subschalen is voldoende tot goed te noemen. Bij de subschaal gedragsmatige betrokkenheid was Cronbach's alfa bij de eerste meting .72 en bij de tweede meting .77. Bij de subschaal emotionele betrokkenheid was de Cronbach's alfa bij de eerste meting .83 en bij de tweede meting .86. Bij de subschaal cognitieve betrokkenheid was de Cronbach's alfa bij de eerste meting .82 en bij de tweede meting onbekend. Verder is de conclusie van het onderzoek dat de SES een goede predictieve en construct validiteit heeft. Beperkingen van de SES zijn dat er geen prospectieve validiteit gemeten kon worden omdat er geen longitudinale data zijn verzameld. Daarnaast lijkt de leeftijd van de leerlingen van invloed te zijn op de betrouwbaarheid en validiteit. Oudere leerlingen zijn geneigd de SES positiever in te vullen dan jongere leerlingen (Fredericks et al., 2005).

Procedure

De huidige steekproef omvat leerlingen die in de afgelopen twee schooljaren (2010-2011 en 2011-2012) op één van drie Reboundvoorzieningen hebben gezeten in de regio Den Haag. De dataverzameling is gedaan door drie studenten van de Universiteit Leiden. Zij hadden de beschikking over de contactgegevens van 91 leerlingen. Van 72 leerlingen was al een eerste meting beschikbaar. Om deze 91 leerlingen te benaderen, is er contact opgenomen met de contactpersonen van de stamscholen van de leerlingen, zoals vermeld op het aanmeldingsformulier van de Rebound. De stamschool is de school waar de leerling op zat voordat hij/zij naar Rebound ging. Deze contactpersonen werden zowel telefonisch, via de mail, als persoonlijk benaderd. Als de betreffende leerlingen nog op de stamschool zaten,

werd gevraagd of er een aantal vragenlijsten bij hen afgenomen kon worden. Een deel gaf hiervoor direct toestemming, waarna een afspraak gemaakt kon worden om naar de school te gaan. In dit geval werd er geen toestemming aan ouders gevraagd. De school functioneerde in loco parentis. De leerlingen werden uit de klas gehaald en zij konden op een rustige plaats de vragenlijsten invullen. Vooraf werd aan de leerlingen verteld dat meedoen aan het onderzoek geheel anoniem was. Er was ook een gedeelte van de scholen dat geen toestemming gaf, of eerst toestemming wilde vragen aan de ouders van de leerling. In het laatste geval is er een toestemmingsformulier verzonden voor de ouders. Ook na herinneringsmails, is geen van deze formulieren geretourneerd. Deze leerlingen vielen daardoor af voor het onderzoek.

Veel van de stamscholen gaven echter aan dat de desbetreffende leerlingen niet meer op hun stamschool zaten. In dit geval werd gevraagd of bekend was waar de leerlingen naartoe waren gegaan. Als dat bekend was, werd er contact opgenomen met de nieuwe school van de leerling. Dan werd weer gevraagd of vragenlijsten afgenomen konden worden. Sommige scholen wilden hier geen medewerking aan verlenen. Ook deze leerlingen vielen af. Er was ook een deel dat afviel vanwege onvoorziene omstandigheden, zoals verhuizingen en het niet kunnen traceren van de leerlingen. In het laatste geval is getracht een casemanager, of leerplichtambtenaar te raadplegen. Ondanks vermelding dat het een anoniem onderzoek betrof, wilden zij niet meewerken vanwege recht op privacy van de leerlingen. Ook in deze gevallen vielen de leerlingen dus af. Als laatst was er een aantal leerlingen waarbij de school toestemming gaf, maar de leerlingen zelf niet wilden meewerken. Eén school gaf een thuis telefoonnummer waardoor de desbetreffende leerling alsnog bereikt kon worden. Deze leerling heeft thuis de vragenlijsten ingevuld. Na een intensieve dataverzamelfase, werd de omvang van de huidige steekproef vastgesteld op 36 leerlingen.

Na afloop van de dataverzameling zijn alle data ingevoerd en geanalyseerd door middel van het computerprogramma SPSS. Er is sprake van een correlationeel onderzoek. Er wordt gekeken naar de verbanden tussen de verschillende variabelen.

Analyses

Onderzoeksvraag 1: Is er een verschil in schoolbetrokkenheid bij leerlingen tussen de 13 en 18 jaar oud die wel en leerlingen van dezelfde leeftijd die niet een tijdlang thuis hebben gezeten?

In deze onderzoeksvraag is er sprake van een continue variabele, namelijk schoolbetrokkenheid en een categorale variabele, namelijk drop out. Voor deze deelvraag is het nodig om gemiddelden met elkaar te vergelijken. Dit is gedaan met behulp van de

onafhankelijke t-toets. De aannames bij deze toets zijn: er moeten twee groepen zijn, de proefpersonen moeten aselekt getrokken zijn en daarbij ook aselekt worden verdeeld over de twee groepen. Er zal tenslotte sprake moeten zijn van normaliteit, waarbij geen uitbijters voorkomen (Moore & McCabe, 2006).

Om normaliteit van de steekproevenverdeling vast te stellen is er van de continue variabele een histogram gemaakt met een normaalverdeling en zijn de standaard scheefheid en gepiekttheid van de variabele berekend. In geval van missende waarden en uitbijters is eerst gekeken in hoeverre er sprake was van 'toeval'. In dat geval is de toets uitgevoerd met en zonder deze proefpersonen. Als het resultaat niet veel verschilde, bleven de proefpersonen in het onderzoek. Anders werden ze uit de steekproef gehaald.

Onderzoeksvraag 2: Is er een verband tussen levenstevredenheid en schoolbetrokkenheid bij leerlingen tussen de 13 en 18 jaar die op Rebound hebben gezeten?

In deze onderzoeksvraag is er sprake van twee variabelen. De eerste variabele is levenstevredenheid en de tweede variabele is schoolbetrokkenheid. Er is een correlatietoets gebruikt. Als een variabele niet normaal is verdeeld dient de Spearman's rho correlatietoets gebruikt te worden. De correlatiecoëfficiënt is berekend om te kijken hoe sterk het verband exact is. Hierbij is ook de effectgrootte berekend om te kijken hoeveel procent van de ene variabele door de andere verklaard kan worden. Daarnaast kan er met een scatterplot extra inzicht worden verkregen in de vorm van de relatie. Uitbijters worden in het scatterplot zichtbaar gemaakt. Ten slotte is er gekeken naar de scheefheid en gepiekttheid van de verdeling door de standaard skewness en standaard kurtosis te berekenen. (Moore & McCabe, 2006).

Onderzoeksvraag 3: Is er een verschil in levenstevredenheid waar te nemen bij leerlingen die op Rebound hebben gezeten tussen de 12 en 18 jaar voorafgaand aan hun drop out en na hun drop out?

In deze onderzoeksvraag is er sprake van één variabele die op twee momenten is gemeten, namelijk levenstevredenheid bij de eerste meting en levenstevredenheid bij de tweede meting. Voor de beantwoording van deze onderzoeksvraag is het nodig om gemiddelden met elkaar te vergelijken. Dit wordt gedaan met een gepaarde t-toets. De gepaarde t-toets gaat uit van een aselechte steekproef met een normale verdeling. Dit is het geval als de variabele in de populatie normaal is verdeeld, of als de steekproef voldoende groot is ($N \geq 30$). Als de verdeling niet normaal is kan de Wilcoxon matched-pairs toets gedaan worden (Moore & McCabe, 2006).

De gepaarde t-toets zal alleen uitgevoerd worden met de leerlingen die drop-out zijn geweest. Om normaliteit van de steekproef vast te stellen worden dezelfde analyses uitgevoerd als bij onderzoeksvraag 1.

Onderzoeksvraag 4: Verschilt de levenstevredenheid van dropout-leerlingen tussen de 13 en 18 jaar voorafgaand aan hun drop out met die van leerlingen in dezelfde leeftijd die niet uitgevallen zijn op school?

In deze onderzoeksvraag is er sprake van twee variabelen, de continue variabele 'levenstevredenheid' en de categorische variabele 'drop out'. Bij de variabele 'levenstevredenheid' wordt alleen gebruik gemaakt van de levenstevredenheid tijdens de eerste meting, omdat deze meting voorafgaand aan de dropout is uitgevoerd. Dat is van belang om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. Voor de beantwoording van de onderzoeksvraag is het nodig om gemiddelden met elkaar te vergelijken. Dit wordt gedaan met de onafhankelijke t-toets. De aannames van deze toets en de methoden om normaliteit van de steekproevenverdeling vast te stellen staan beschreven bij onderzoeksvraag 1.

Resultaten

Databeschrijving

Uit de univariate en bivariate analyse blijkt dat alle continue variabelen normaal verdeeld zijn. Dit blijkt uit de scores van de standaard scheefheid en gepiekttheid. In de histogrammen is wel te zien dat meer jongeren zich aan de rechterkant van de verdeling bevinden. Dit betekent dat zij vaker positieve scores hebben op de schalen. Missende waarden zijn uit de steekproef gehaald. Bij drie van de variabelen komen uitbijters voor, namelijk bij de cognitieve betrokkenheid schaal, bij de eerste meting van levenstevredenheid en bij de eerste meting van levenstevredenheid onder de leerlingen die geen drop out geweest zijn. Uit nader onderzoek blijkt dat de uitbijter bij de cognitieve betrokkenheid schaal een drop out is. Omdat de drop out groep een heel kleine, maar belangrijke groep is, is besloten deze uitbijter niet uit de steekproef te halen. Wel is de test eenmaal zonder en eenmaal met de uitbijter uitgevoerd. Er werd geen significant verschil tussen beide testresultaten gevonden. De drie uitbijters bij de eerste meting van levenstevredenheid zijn niet uit de steekproef verwijderd omdat twee van de uitbijters uit de beperkte drop out groep kwamen en het bij de derde uitbijter niet uitmaakte voor de uitkomst van de toets of deze wel of niet uit de steekproef verwijderd werd. De uitbijter bij de eerste meting van levenstevredenheid onder leerlingen die geen drop out zijn

geweest, is wel uit de steekproef verwijderd. De toets is ook gedaan met de uitbijter erbij, maar er is geen significant verschil in uitkomst vastgesteld tussen beide tests.

Van zeven leerlingen is geen eerste meting gedaan. Daarom zijn deze leerlingen bij de derde onderzoeksvraag niet meegenomen in de steekproef. Alleen in deze onderzoeksvraag is sprake van een eerste en tweede meting. In de overige onderzoeksvragen zijn deze leerlingen wel meegenomen in de steekproef.

Op basis van bovenstaande gegevens is besloten om bij alle onderzoeksvragen een parametrische toets te gebruiken, aangezien aan de assumptie van normaliteit wordt voldaan. Een overzicht van de beschrijvende gegevens van de continue variabelen is te vinden in Tabel 1.

Tabel 1.
Beschrijvende gegevens van de continue variabelen.

	<i>N</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Standaard scheefheid</i>	<i>Standaard gepiektheid</i>
Totale schoolbetrokkenheid	32	44	86	60.84	11.45	1.29	-0.46
Gedragmatige schoolbetrokkenheid	34	11	25	18.88	4.07	-0.34	-1.56
Emotionele schoolbetrokkenheid	35	8	30	20.17	5.99	-0.50	-1.03
Cognitieve schoolbetrokkenheid	34	9	39	22.29	7.00	0.34	-0.22
Levenstevredenheid Meting 1 totaal	26	5	25	17.42	5.08	-0.94	0.69
Levenstevredenheid meting 2 totaal	34	7	25	17.79	5.00	-0.52	-0.80
Levenstevredenheid meting 1 drop out	7	5	25	15.57	7.21	-0.62	-0.49
Levenstevredenheid meting 2 drop out	8	13	25	19.38	5.18	-0.22	-1.44
Levenstevredenheid meting 1 geen drop out	19	5	25	17.58	5.04	-0.077	0.94
Levenstevredenheid meting 2 geen drop out	24	7	25	17.46	5.01	-0.67	-0.32

Schoolbetrokkenheid en dropout

Met de onafhankelijke t- toets is getoetst of de gemiddelden voor de onafhankelijke variabele ‘schoolbetrokkenheid’ aan elkaar gelijk zijn bij leerlingen die geen drop out zijn geweest en leerlingen die wel een drop out zijn geweest. Een overzicht van het aantal leerlingen dat thuis heeft gezeten en het aantal leerlingen dat niet thuis heeft gezeten en de gemiddelde scores en standaardafwijkingen per verschillende subschaal staan in Tabel 2.

Tabel 2.

Beschrijvende gegevens van schoolbetrokkenheid per dropoutgroep

	Drop Out	N	M	SD
Totale schoolbetrokkenheid	Geen thuiszitter	22	62.18	11.71
	Thuiszitter geweest	8	58.88	11.08
Gedragmatige schoolbetrokkenheid	Geen thuiszitter	24	19.46	4.06
	Thuiszitter geweest	8	18.13	4.19
Emotionele schoolbetrokkenheid	Geen thuiszitter	25	21.44	5.91
	Thuiszitter geweest	8	16.25	5.55
Cognitieve schoolbetrokkenheid	Geen thuiszitter	24	21.83	6.79
	Thuiszitter geweest	8	24.50	7.50

Uit de *Levene's* toets voor de gelijkheid van varianties blijkt dat er geen significant verschil was in de varianties ($\alpha = .69$) bij de variabele ‘emotionele schoolbetrokkenheid’. Alleen bij deze variabele was er sprake van een significant verschil, $t(33) = 2.19$, $p < .05$, waarbij leerlingen die thuiszitter zijn geweest lager scoorden op ‘emotionele schoolbetrokkenheid’ dan leerlingen die geen thuiszitter zijn geweest (*Cohen's* $d = 0.91$). De grootte van het effect is groot met 49% kans op overlap. Uit het betrouwbaarheidsinterval blijkt dat het verschil in gemiddelde ‘emotionele schoolbetrokkenheid’ van leerlingen die thuiszitter geweest zijn en leerlingen die geen thuiszitter geweest zijn in 95% van de gevallen tussen de .36 en 10.02 ligt. Leerlingen die thuiszitter geweest zijn, zijn over het algemeen minder emotioneel bij school betrokken dan leerlingen die geen thuiszitter geweest zijn. Voor de totaalscore en overige subschaalscores werd geen significant verschil gevonden.

Levenstevredenheid en schoolbetrokkenheid

Met de Pearson's correlatietoets is gekeken of er verbanden zijn tussen levenstevredenheid en schoolbetrokkenheid. Er is een positieve correlatie gevonden, tussen 'levenstevredenheid' en de totaalschaal van schoolbetrokkenheid, $r(29) = .46, p < .05$. Dit betekent dat leerlingen met een hogere levenstevredenheid, een hogere schoolbetrokkenheid hebben. Er is sprake van een matig sterk verband, 21% van de variantie wordt verklaard door levenstevredenheid.

Er is ook een positieve correlatie gevonden tussen 'levenstevredenheid' en twee van de subschalen, 'gedragsmatige schoolbetrokkenheid' en 'emotionele schoolbetrokkenheid', $r(31) = .36, p < .05$ en $r(32) = .48, p < .01$. Dit betekent dat leerlingen met een hogere levenstevredenheid een hogere gedragsmatige en emotionele schoolbetrokkenheid hebben. Het verband tussen gedragsmatige schoolbetrokkenheid en levenstevredenheid is zwak, slechts 13 % van de variantie wordt verklaard door levenstevredenheid. Het verband tussen emotionele schoolbetrokkenheid en levenstevredenheid is matig, 23 % van de variantie wordt verklaard door levenstevredenheid.

Tussen de subschaal 'cognitieve schoolbetrokkenheid' en 'levenstevredenheid' werd geen verband gevonden. Een overzicht van de uitkomsten van de Pearson's correlatietoets staat in Tabel 3.

Tabel 3.

Correlatieanalyse (Pearson p.m) Levenstevredenheid en Schoolbetrokkenheid

	School- betrokkenheid totaal	Gedragsmatige school- betrokkenheid	Emotionele school- betrokkenheid	Cognitieve schoolbe- trokkenheid
Levens- tevredenheid	.46*	.36*	.48**	.21
N	29	31	32	31

* $p < .05$

** $p < .01$

Levenstevredenheid en drop out

Door middel van de gepaarde t-toets is gekeken of er een verschil is in gemiddelde levenstevredenheid tussen leerlingen voor hun drop out en leerlingen na hun drop out. Er werd geen significant verschil gevonden in levenstevredenheid voor de drop out en na de drop out.

Ook is er door middel van de onafhankelijke t-toets gekeken of er een verschil in levenstevredenheid is tussen leerlingen die drop out zijn geweest en leerlingen die dit niet zijn geweest. Hierbij is er gekeken naar de levenstevredenheid voorafgaand aan de drop out. Er werd geen significant verschil gevonden.

Discussie

Conclusies

Om betere preventiemaatregelen te kunnen nemen om drop out te voorkomen is onderzocht welke factoren mogelijk samenhangen met drop out. Uit het onderzoek van Janosz et al. (2000) bleek dat drop out voort kan komen uit problemen op het schoolse vlak en uit problemen op het psychosociale vlak. Daarom is in dit onderzoek nagegaan of schoolbetrokkenheid, levenstevredenheid en drop out met elkaar samenhangen bij leerlingen tussen de 12 en 18 jaar die op Rebound hebben gezeten. Daarbij werd gebruik gemaakt van een eerste meting van levenstevredenheid, toen de leerlingen nog op Rebound zaten. Levenstevredenheid is een jaar later nogmaals gemeten samen met drop out en schoolbetrokkenheid.

Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat leerlingen die een periode van 10 dagen of langer thuis hebben gezeten minder emotioneel betrokken zijn bij school dan leerlingen die niet thuis hebben gezeten. Dit lag in de lijn der verwachting, aangezien het aannemelijk is dat een leerling die na een tijdlang thuis te hebben gezeten, weer opnieuw moet beginnen en vaak ook nog op een andere school, niet meteen een emotionele band heeft met de school, leerkrachten en leerlingen. Een verband tussen de andere vormen van schoolbetrokkenheid en drop out werd niet gevonden. Een mogelijke verklaring hiervoor is te geven vanuit de resultaten van het onderzoek van Archambault et al. (2009). Zij stellen dat het niet betrokken zijn bij school vaak psychologisch begint en pas later uitmondt in misdragingen (het gedragsmatig niet betrokken zijn). De leerlingen in huidig onderzoek zijn een jaar na Rebound onderzocht op schoolbetrokkenheid. Dit betekent dat vrij kort na de drop out de meting is gedaan. Het is mogelijk dat de leerlingen die thuis hebben gezeten in een later stadium wel een verminderde schoolbetrokkenheid laten zien op het cognitieve en gedragsmatige vlak. Ook is in het onderhavige onderzoek sprake van leerlingen die allen op Rebound hebben gezeten en dus allemaal al eerder problemen hebben gehad met school. Ook bij de leerlingen die niet thuis hebben gezeten is dus wel sprake geweest van grensoverschrijdend gedrag. Zij vormen allemaal een risicogroep voor drop out. Het is mogelijk dat er wel een verschil in gedragsmatige en cognitieve schoolbetrokkenheid

gevonden zou worden als de drop out leerlingen waren vergeleken met leerlingen die geen problemen op school hebben ervaren.

De tweede conclusie uit dit onderzoek is dat leerlingen met een hogere levenstevredenheid een hogere emotionele en gedragsmatige schoolbetrokkenheid hadden. Ook de totale schoolbetrokkenheid was groter naarmate de levenstevredenheid groter was. Dit werd ook verwacht. Zoals in eerder onderzoek is aangetoond, is het aannemelijk dat leerlingen die een positieve band hebben met school, leerkrachten en leraren een betere levenstevredenheid zullen hebben (Lewis et al., 2011). Ook kan de relatie tussen levenstevredenheid en gedragsmatige betrokkenheid worden verklaard vanuit eerder onderzoek. Omdat negatief gedrag zoals onoplettendheid in de klas of ongehoorzaamheid vaak bestraft wordt, is het aannemelijk te denken dat de leerling steeds negatiever tegenover school komt te staan (Archambault et al., 2009). Omdat school een aanzienlijk deel uitmaakt van het leven van een jongere is het te verwachten dat de levenstevredenheid minder wordt. Andersom geldt dit dan ook: als een jongere minder negatief gedrag vertoont in de klas en minder vaak bestraft wordt, is het aannemelijk dat de jongere positiever tegenover school komt te staan en een hogere levenstevredenheid heeft. Dat er geen verband gevonden is tussen cognitieve betrokkenheid op school en levenstevredenheid werd niet verwacht. Een mogelijke verklaring voor dit resultaat is dat cognitieve betrokkenheid over het algemeen minder voorkomt bij Reboundleerlingen dan bij leerlingen die niet met Rebound in aanraking zijn geweest. Deze leerlingen hebben allen al problemen gehad met school en het is aannemelijk dat zij allen minder het nut inzien van het naar school gaan en misschien ook minder de interesse hebben om zich echt te interesseren voor datgene wat geleerd wordt op school, mede door eerdere negatieve ervaringen op school. Levenstevredenheid staat bij hen dan meer in verband met emotionele en gedragsmatige factoren. Er zou onderzoek gedaan moeten worden om deze verbanden daadwerkelijk vast te kunnen stellen.

Wat betreft de mogelijke relatie tussen levenstevredenheid en drop out is de conclusie dat deze relatie niet gevonden is. Er werd geen verschil in levenstevredenheid gevonden voorafgaand aan de drop out en na de drop out en ook was er geen verschil in levenstevredenheid tussen leerlingen voorafgaand aan hun drop out en leerlingen die niet thuis hebben gezeten. Verwacht werd dat de levenstevredenheid na de drop out hoger zou zijn dan voor de drop out. Een mogelijke verklaring voor het feit dat dit verschil in levenstevredenheid niet gevonden is, is dat de negatieve ervaring van de drop out zelf ervoor zorgt dat leerlingen na de drop out, ook al zitten ze wel weer op school, toch nog geen betere levenstevredenheid hebben. Liem et al, concludeerden in hun onderzoek in 2010 ook al dat de

levenstevredenheid van dropouts lager is op korte termijn. Hier ging het wel om leerlingen die ook daadwerkelijk geen diploma haalden. Ook hier speelt misschien weer mee dat er te kort na de drop out is getest. Mogelijk is er wel verschil zichtbaar als leerlingen weer wat langer op school zitten, meer gewend zijn op school en meer zicht hebben op een diploma. Om dit te onderzoeken zou er volgend jaar nog een meting verricht moeten worden. Omdat een lagere levenstevredenheid een voorspeller is van drop out (Frisch et al., 2005) werd ook verwacht dat leerlingen die thuiszitter geweest waren een lagere levenstevredenheid zouden hebben voorafgaand aan hun drop out dan leerlingen die geen thuiszitter geweest zijn. Dit verschil werd niet gevonden. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat alle leerlingen tijdens deze meting op Rebound zaten en dus allemaal op dat moment problemen ervoeren met school. Mogelijk is de levenstevredenheid van alle onderzochte leerlingen op dat moment wat lager geweest omdat school toch een aanzienlijk deel van het leven in beslag neemt. Waarom de ene leerling dan toch wel is uitgevallen en de andere niet, is moeilijk te zeggen. Wel is het bijvoorbeeld aannemelijk dat als er moeilijk een andere school of passend onderwijs gevonden kan worden voor de leerling, het risico groter is dat de leerling uitvalt na Rebound. Meer onderzoek hiernaar is nodig om hier meer inzicht in te krijgen.

Implicaties

Uit dit onderzoek blijkt dat leerlingen die thuis hebben gezeten, maar daarna weer op school beginnen, vaker een lagere emotionele betrokkenheid hebben met school. Ook bleek dat leerlingen met een hogere emotionele en gedragsmatige schoolbetrokkenheid een betere levenstevredenheid hebben. Het zou dus zeer nuttig zijn om vooral preventieprogramma's op scholen toe te passen die zich richten op de emotionele betrokkenheid van leerlingen met school. Deze programma's zouden zich dan bezig moeten houden met de vraag: Hoe kunnen de banden tussen de leerling en de school geoptimaliseerd worden zodat de leerling zich fijn voelt op school? Dit is heel belangrijk om (herhaalde) drop out te voorkomen of te verminderen. Ook is het belangrijk voor scholen om te proberen aan te sluiten op de interesses van de leerling zodat de gedragsmatige betrokkenheid en daardoor ook de levenstevredenheid van leerlingen hoger wordt. De kans op drop out wordt hierdoor verkleind.

Beperkingen

Een grote beperking van dit onderzoek was de beperkte grootte van de steekproef. Er waren in totaal maar acht leerlingen die drop out hadden ervaren en daardoor moeten de resultaten met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden. De werving van de proefpersonen kostte

veel tijd en ging moeizaam. Het was interessant geweest om leerlingen te testen die ten tijde van de meting drop out waren. Deze leerlingen waren echter zeer moeilijk te traceren om dat leerplichtambtenaren en casemanagers weigerden informatie te geven. Bij voormalige scholen was het vaak ook niet bekend hoe deze leerlingen bereikt konden worden.

Een tweede beperking was dat er met de tijdlijn wel bepaald kon worden of een leerling een drop out geweest was of niet, maar de reden waarom werd er niet bij vermeld. Daarom kon drop out niet in de drie verschillende types verdeeld worden maar kon er alleen gezegd worden of de leerling langer dan 10 dagen thuis had gezeten of niet. Dit is jammer omdat er hierdoor minder inzicht verkregen kon worden of schoolbetrokkenheid en levenstevredenheid in verband stonden met een bepaald type drop out.

Verder werden de metingen van schoolbetrokkenheid gedaan nadat de drop out al had plaatsgehad. Hierdoor kon niet onderzocht worden of schoolbetrokkenheid voorspellend was voor drop out. Er kan alleen wat gezegd worden over de schoolbetrokkenheid nadat de drop out heeft plaatsgevonden.

Ten slotte werd het onderzoek uitgevoerd onder leerlingen die op Rebound hebben gezeten omdat aannemelijk is dat onder deze leerlingen drop out voorkomt. Dit had wel tot gevolg dat alle onderzochte leerlingen problemen hebben ervaren met school waardoor de resultaten een enigszins vertekenend beeld kunnen geven. Bovendien kwamen de leerlingen allemaal uit de regio Den Haag of Rijswijk waardoor de resultaten niet gegeneraliseerd kunnen worden naar heel Nederland.

Suggesties

Bovenstaande beperkingen bieden suggesties voor vervolgonderzoek. Zo zou er bijvoorbeeld gekeken kunnen worden naar een andere manier om proefpersonen te werven.

Leerplichtambtenaren en casemanagers zijn hierbij belangrijke intermediairs. Door middel van een grotere steekproef wordt de betrouwbaarheid van de resultaten vergroot. Het is ook beter om niet alleen Reboundleerlingen in de steekproef te betrekken maar ook leerlingen die nooit problemen met school hebben ervaren. Dan kan een betere vergelijking gemaakt worden die gegeneraliseerd kan worden naar alle leerlingen van die leeftijd in Nederland.

Vervolgens is het een suggestie om meerdere vragen bij de tijdlijn te stellen, zodat duidelijk wordt wat de reden is geweest van de drop out. Dan kan veel meer inzicht verkregen worden in factoren die mogelijk drop out ook beïnvloeden, zoals het vinden van passend onderwijs voor de leerling of het versterken van netwerken rondom de leerling. Tenslotte is het interessant om nog een nameting te doen zodat het voorspellend effect van

schoolbetrokkenheid op drop out gemeten kan worden. Ook kan er dan meer gezegd worden over de levenstevredenheid van dropouts op langere termijn.

Literatuur

- Archambault, I., Janosz, M., Fallu, J.S. & Pagani, L.S. (2009). Student engagement and its relationship with early high school dropout. *Journal of Adolescence*, 32, 651-670.
- Arrindell, W.A., Heesink, J. & Feij, J.A. (1999). The Satisfaction With Life Scale (SWLS): appraisal with 1700 healthy young adults in The Netherlands. *Personality and Individual Differences*, 26, 815-826.
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J. en Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personal Assessment*, 49, 71-75.
- Doland, E. (2001). *Give yourself the gift of a degree: Employment Policy Foundation*, Washington, DC.
- Ensminger, M. E., & Slusarcick, A. L. (1992). Paths to high school graduation or dropout: A longitudinal study of a first-grade cohort. *Sociology of Education*, 65(2), 95–113.
- Fredericks, J.A., Blumenfeld, P., Friedel, J. & Paris, A. (2005). School engagement. In K.A. Moore & L. Lippman (Eds.) *What do children need to flourish?: Conceptualizing and measuring indicators of positive development*. New York, NY: Springer Science and Business Media.
- Fredericks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74 (1), 59-109.
- Frisch, M. B., Clark, M. P., Rouse, S. V., Rudd, M. D., Paweleck, J. K. & Greenstone, A. (2005). Predictive and treatment validity of life satisfaction and the quality of life inventory. *Assessment*, 12, 66–78.
- Harlow, C. W. (2003). *Education and correctional populations*. Washington, DC: U.S. Department of Justice.
- Henry, K.L., Knight, K.E. & Thornberry, T.P. (2012). School disengagement as a predictor of dropout, delinquency, and problem substance use during adolescence and early adulthood. *Journal of Youth and Adolescence*, 41 (2), 156-166.
- Janosz, M., LeBlanc, M., Boulerice, B., & Tremblay, R. E. (1997). Disentangling the weight of school dropout predictors: a test on two longitudinal samples. *Journal of Youth and Adolescence*, 26(6), 733-762.

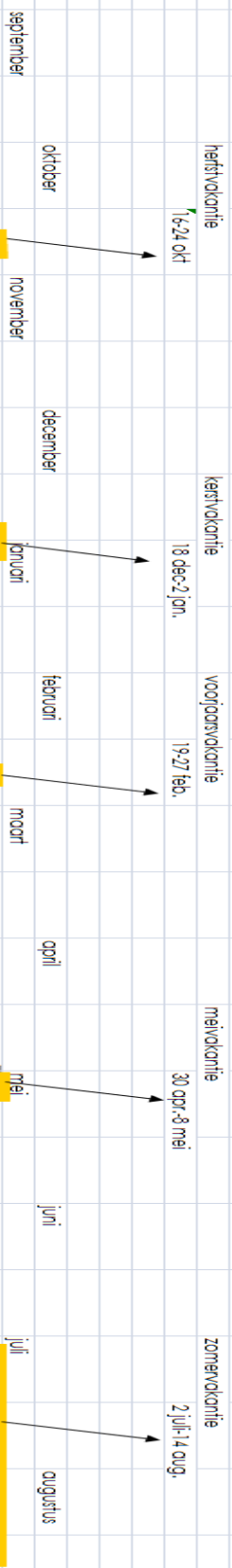
- Janosz, M., LeBlanc, M., Boulerice, B., & Tremblay, R. E. (2000). Predicting types of school dropouts: A typological approach with two longitudinal samples. *Journal of Educational Psychology*, 92, 171–190.
- Janosz, M., Archambault, I., Morizot, J. & Pagani L.S. (2008). School engagement trajectories and their differential predictive relations to dropout. *Journal of Social Issues* 64 (1), 21-40.
- Lewis, A.D., Huebner, E.S., Malone, P.S. & Valois, P.F. (2011). Life satisfaction and student engagement in adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 40, 249-262.
- Liem, J.H., Lustig, K. & Dillon, C. (2010). Depressive symptoms and life satisfaction among emerging adults: A comparison of high school dropouts and graduates. *Journal of Adult Development*, 17, 33-43.
- Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005a). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131, 803–855.
- Moore, D.S. & McCabe, G.P. (2006, fifth edition). *Introduction to the practice of statistics*. New York: W.H. Freeman and Company.
- NJI (2012). *Aantal voortijdig schoolverlaters daalt fors*. Verkregen op 02-05-2012 van <http://www.sjn.nl/eCache/DEF/1/34/655.html>
- Pavot, W., & Diener, E. (1993). Review of the Satisfaction With Life Scale. *Psychological Assessment*, 5, 164-171.
- Steenhoven, P. van der & Veen, D. van (2010). *NJI monitor: Reboundvoorzieningen voortgezet onderwijs 2009*. Utrecht: Nederlands Jeugd Instituut.
- Samenwerkingsverband Zuid-Holland West (2011). *Programmabeschrijving Rebound*. Verkregen op 02-05-2012 van <http://www.swvzhw.nl/index.php?s=9&c=113>
- Sum, A., Khatiwada, I., Pond, N., Trub'skyy, M., Fogg, N., & Palma, S. (2003). *Left behind in the labor market: Labor market problems of the nation's out-of-school, young adult populations*. Boston, MA: Center for Labor Market Studies, Northeastern University.
- Van Yperen, T. (2009). Betere ketens. In D. Graas, T. Liefwaard, C. Schuengel, W. Slot, & H. Stegge (Eds.), *De Wet op de Jeugdzorg in de dagelijkse praktijk* (p. 89-108). Houten, Nederland: Bohn Stafleu van Loghum.

Bijlage

	2. Op school..Zet een kruisje bij het antwoord dat het best bij jou past	Helemaal mee oneens	Een beetje mee oneens	Weet niet	Een beetje mee eens	Helemaal mee eens
1	Ik let op in de klas					
2	Als ik in de klas zit, doe ik alsof ik aan het werk ben					
3	Ik maak mijn huiswerk op tijd af					
4	Ik houd me aan de regels op school					
5	Ik kom in de problemen op school					
6	Ik voel me gelukkig op school.					
7	Ik verveel me op school					
8	Ik vind het werk op school leuk					
9	Ik vind het leuk om op school te zijn					
10	Ik ben geïnteresseerd in het werk op school					
11	Mijn klas is een leuke plek om te zijn					
12	Als ik een boek lees, stel ik mezelf vragen om er zeker van te zijn dat ik begrijp waar het over gaat					
13	Ik leer thuis, zelfs als ik geen toets heb					
14	Ik probeer tv programma's te kijken over dingen die we doen op school					
15	Ik praat met mensen buiten school over wat ik leer in de klas					
16	Ik controleer mijn schoolwerk op fouten					
17	Als ik tijdens het lezen niet weet wat een woord betekent, dan doe ik iets om daar toch achter te komen, zoals opzoeken in het woordenboek, of het aan iemand vragen					
18	Ik lees extra boeken om meer te leren over de dingen die we op school doen					
19	Als ik niet begrijp wat ik lees, ga ik terug en lees het opnieuw					

	De volgende vragen gaan over JOU. Zet een kruisje bij het antwoord dat het best past bij jouw eigen mening en ervaring.	helemaal mee Oneens	een beetje mee oneens	weet niet	een beetje mee eens	Helemaal mee Eens
11	Op de meeste punten is mijn leven bijna perfect.					
12	Mijn levensomstandigheden zijn uitstekend.					
13	Ik ben tevreden met mijn leven.					
14	Tot nu toe heb ik de belangrijkste dingen die ik in het leven wil ook bereikt.					
15	Als ik mijn leven nog eens over mocht doen zou ik bijna niets veranderen.					

Tijlijn van schoolverloop 2010/2011

Pagina 1

Beste leering,

Voor je liggen twee tijdlijnen met de maanden van de schoolperiode 2010/2011 en 2011/2012.

Wij zouden graag willen weten hoe jouw schoolverloop is geweest in deze periode.

Zou jij de antwoorden op de volgende vragen kunnen invullen op de tijdlijn?

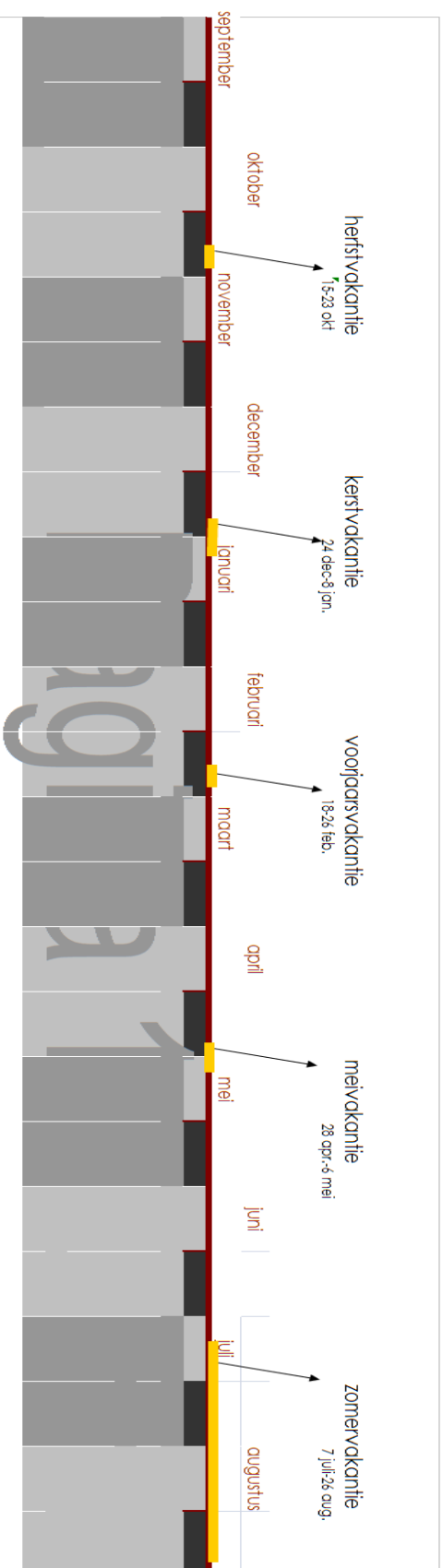
Trek een lijn of lijnen

1) In welke periode(s) ging je gewoon naar school? Welke school was dit?

2) In welke periode(s) ging je naar de rebound?

3) In welke periode(s) zat jij langer dan 10 dagen thuis?

Tijdlijn van schoolverloop 2011/2012

Beste leerting,

Voor je liggen twee tijdlijnen met de maanden van de schoolperiode 2010/2011 en 2011/2012.

Wij zouden graag willen weten hoe jouw schoolverloop is geweest in deze periode.

Zou jij de antwoorden op de volgende vragen kunnen invullen op de tijdlijn?

Trek een lijn of lijnen

- 1) In welke periode(s) ging je gewoon naar school? Welke school was dit? /
- 2) In welke periode(s) ging je naar de rebound? /
- 3) In welke periode(s) zat jij langer dan 10 dagen thuis? /